

Приватний вищий навчальний заклад
«Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»

ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

галузь знань **08 «Право»**

спеціальність 081 **«Право»**

форма навчання **денна**

(Шифр ОПІ 5)

Програма навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» для студентів за спеціальністю «Право»

Розробник: професор кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін Фандалюк О.В., к.ю.н., доцент

Обговорено та рекомендовано Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від _____ 20__ року № _____

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста за спеціальністю 081 «Право»

Предметом вивчення дисципліни «Основи римського приватного права» є система правових норм стародавнього Риму, яка регулювала суспільні відносини між приватними особами, а саме: сукупність особистих прав; правове становище суб'єктів у майнових відносинах; можливість суб'єктів здійснювати угоди майнового характеру; питання правового захисту приватних прав; шлюбно-сімейні відносини; відносини, пов'язані з власністю та іншими правами на речі; зобов'язання суб'єктів, які виникають з різних підстав; договорів, правопорушень, нібито з договорів, нібито з правопорушень; коло питань, які виникають з приводу спадкування майна померлих.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальний курс «Основи римського приватного права» вивчається після дисциплін: теорія держави та права; історія держави та права зарубіжних країн. Вивчається перед дисципліною цивільне та сімейне право. Навчальна дисципліна «Основи римського приватного права» передбачає опанування на базі отриманих раніше знань з інших дисциплін, зокрема з теорії держави та права, історії держави та права зарубіжних країн, базовими поняттями і категоріями античної римської правової культури з метою творчого їх використання при вивченні сучасного цивільного права та цивільного процесу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Змістовний модуль №1. Система приватного права

Змістовний модуль №2. Речове право та зобов'язання

1. Мета і завдання дисципліни «Основи римського приватного права»

1.1. Основною *метою* викладання курсу є ознайомити студентів з правовою культурою Стародавнього Риму, з основними інститутами римського публічного і приватного права, а також показати вплив римського приватного права на розвиток сучасної світової цивілістики та цивільного права України зокрема.

1.2. Основними *завданнями*, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є: усвідомлення студентами необхідності вивчення історії права; формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які сприяють вибору правильної правової поведінки у сучасному світі; ознайомити студентів з античною культурою; отримати уявлення про основні події римської історії.

Унаслідок вивчення курсу студенти повинні *вміти*:

- відмежувати цивільні майнові відносини від інших майнових відносин;
- розуміти рецепцію норм римського права;
- тлумачити норми пам'яток римського права;
- поєднати норми римського права з правовими нормами сучасного приватного права України.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години 3 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

I Змістовий модуль Система приватного права

Тема 1. Поняття та предмет римського приватного права.

Джерела римського приватного права

Значення римського права в історії людства. Основні галузі римського права: публічне право і приватне право. Предмет вивчення «Основ римського цивільного права». Система римського права: цивільне право, право народів, преторське право.

Характерні риси класичного римського цивільного права. Основні інститути римського цивільного права: індивідуальної приватної власності та інститут договору. Історична роль римського цивільного права та значення його вивчення для сучасного юриста.

Тема 2. Особи (суб'єкти) права

Поняття то особливості римського цивільного процесу. Судочинство і судді. Виникнення державного суду. Види цивільного процесу в Римі: легісакційний, формулярний, екстраординарний процес. Характерні риси легісакційного та формулярного процесів. Види легісакційного процесу. Оскарження та виконання судового рішення. Особливі засоби преторського захисту.

Поняття та види позовів в римському праві. Позовна давність.

Поняття особи та її правоздатність. Правове становище різних категорій населення Риму: римських громадян, латинів, перегринів, рабів, колонів, вільновідпущених.

Юридичні особи і римському праві.

Тема 3. Сімейні відносини. Спадкове право.

Магнатська та когнатська спорідненість.

Особливості римської сім'ї, її структура. Батьківська влада. Шлюб із владою чоловіка і без влади чоловіка. Конкубінат. Форми укладення шлюбу. Заручини.

Майнові відносини подружжя. Посаг.

Відносини батьків та дітей. Майнові права дітей. Пекулій. Емансипація.

Опіка та піклування. Усиновлення та узаконення.

Основні поняття спадкового права. Історія виникнення та розвитку спадкового права. Спадкування за заповітом. Спадкування за законом. Необхідне спадкування (обов'язкова частка). Прийняття спадщини. Сингулярне наступництво. Легати та фідейкоміси.

Тема 4. Вивчення про позов

Поняття здійснення права як задоволення позитивних інтересів, що захищаються правом, і протидії порушенню цих прав. Межі здійснення права. Самоуправство як первісна форма захисту прав. Самозахист як спосіб запобігання порушенню прав.

Загальний характер державного захисту прав. Органи державного захисту. Підсудність.

Цивільний процес як форма захисту та реалізації прав. Стадії цивільного процесу в різних його видах: легісакційному, формулярному, екстраординарному.

Система позовів у римському праві. Позовна діяльність.

Змістовий модуль 2. Речове право та зобов'язання

Тема 5. Речове право.

Поняття речового та зобов'язального права. Відмінність речового та зобов'язального права.

Поняття та види речей. Класифікація речей: рухомі і нерухомі, прості і складні, подільні і неподільні, споживні і неспоживчі речі; речі, наділені родовими ознаками і речі індивідуально-визначені; головна і побічні речі; речі в обороті і вилучені з обороту.

Тема 6. Володіння

Поняття володіння (possessio). Елементи володіння. Види володіння. Законне володіння. Незаконне володіння: добросовісне і недобросовісне. Відмінність володіння від держання.

Виникнення володіння. Припинення володіння. Захист володіння. Види преторських інтердиктів.

Тема 7. Право власності. Право на чужі речі

Виникнення та розвиток інституту права власності у римському праві. Поняття та зміст права власності. Право володіння. Право користування. Право розпорядження. Види права власності у Стародавньому Римі. Преторська (або боні тарна) власність. Власність перегрівів. Провінційна власність. Спільна власність.

Способи набуття та припинення права власності. Захист права власності. Віндикаційний, негативний та публіціанський позов.

Права на чужі речі як обмеження права власності. Речовий та абсолютний характер права на чужі речі.

Сервітути особисті та земельні. Підстави встановлення сервітутів. Захист сервітутів. Особисті сервітути.

Суперфіцій та емфітевзис.

Поняття застави. Розвиток заставних відносин від фидуціарної угоди до ручного закладу та іпотеки.

Особливості різних форм застави. Права та обов'язки заставодержателя.

Тема 8. Зобов'язальне право

Загальне вчення про зобов'язання. Поняття зобов'язання та його роль у цивільному обороті. Підстави виникнення зобов'язань та їх класифікація. Сторони у зобов'язання. Заміна сторін у зобов'язання. Новація. Цесія. Виконання зобов'язань. Забезпечення зобов'язань. Припинення зобов'язання, крім виконання.

3. Рекомендована література

Джерельна база

1. Дигесты Юстиниана / Избранные фрагменты в переводе и с примечаниями И.С. Перетерского. – М., 1984.
2. Институции Юстиниана / Пер. С лат. – М., 1998.
3. Пам'ятники римського права. Закони XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М.: «зерцало», 2001.

Навчальні підручники та посібники

1. Галанза П. Н. История государства и права зарубежных стран: Рабовладельческое и феодальное государство и право. – М.: Юридическая литература, 1980.
2. Дождев Д.В. Римское частное право. – М., 1996.
3. Дроніков В.К. Римське приватне право. – К., 1962.
4. Иоффе О.С., Мусин В.А. Основы римского гражданского права. – Л., 1974.
5. История Древнего Рима (Под ред. В.И. Кузишина). – М., 2001.
6. Косарев А.И. Римское право. – М., 1981.
7. Косарев А.И. Римское частное право. – М., 1998.
8. Новнцкий И.Б. Основы римского гражданского права. – М., 1972.
9. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основы римского частного права. Навчальний посібник. – Львів, ЛНУ, 2000.
10. Подопригора О.А. Основы римского частного права. – К., 1995.
11. Подопригора А.А. Основы римского гражданского права. – К., 1990.
12. Покровский И.А. История римского права. – СПб., 1998.
13. Н.Савельев В.А. История римского частного права. – М.т 1986.
14. Тищик Б.Й. Історія держави і права Стародавніх Греції та Риму. – Львів;
15. Черниловский З.М. Лекции по римскому частному праву. – М., 1991.
16. Черниловский Н.С. Римское частное право. – М., 1997.

Спеціальна література

1. Аннерс З. История европейского права (пер. Со швед.) / Ин-т Европы. – IV Наука, 1994.
2. Бартошек М. Римское право: понятия, термин, определения. – М., 1989.
3. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. С англ.. – М., 1998.
4. Громаков Б.С. История рабовладельческого государства и права (Афинь и Рим). – М.:ВЮЗИ, 1986.
5. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основныє правовыє системь современности: Пер. С франц. В.А. Туманова. –М.: Междунар. Отношения, 1999.
6. Катрич В.М. Держава і право Стародавнього Риму. – К, 1974.
7. Перетерский И.С. Дигесты Юстиниана: очерки по истории составления общая характеристика. – М., 1956.
8. Суворов Н.С. Об юридических лицах по римскому праву. – М.: Статут, - 2000.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль – оцінювання за результатами практичних занять.

Контроль самостійної роботи – захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань.

Підсумковий контроль – залік.

Сума балів за всі види навчальної роботи	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C	Задовільно	
67-74	D		
60-66	E		
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни